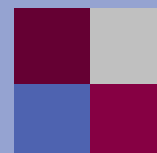

Associate Degree ICT

- verslag van een kwantitatief onderzoek onder werkgevers -

Amsterdam, september 2006
Projectnummer: 1088

Drs. Reynout van der Poel
Drs. Xaverio Sam-Sin
Drs. Jolande Otten

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van:

ICT-OFFICE

Branchevereniging van IT-, Telecom- en Officebedrijven in Nederland.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door

Het Europees Equal programma.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
	Achtergrond.....	2
	Methode van onderzoek en steekproef	3
	Kenmerken van de steekproef	4
	Opbouw van het rapport.....	5
2	Attitude ten opzichte van de opleiding AD-ICT	6
	AD-ICT opleiding is een goed idee.....	7
	AD-ICT opleiding is geen goed idee.....	7
	Argumenten voor en tegen wegen even zwaar	8
	Stellingen	8
	<i>Ergo:</i>	10
3	Opleidingsniveaus	11
	ICT functies, verdeling naar niveau.....	11
	Stageplaatsen voor AD-ICT studenten.....	13
	Ontwikkelingen in de toekomst.....	13
	<i>Ergo:</i>	14
4	Gender	15
	<i>Ergo:</i>	18
	Samenvatting en conclusies	19
	Conclusies.....	20

1 Inleiding

Ergo, bureau voor markt- en beleidsonderzoek, heeft in opdracht van een aantal organisaties op het gebied van ICT en onderwijs een onderzoek onder werkgevers uitgevoerd naar de mening over de wenselijkheid van een nieuwe opleiding: AD-ICT.

Het onderzoek is gefinancierd met steun van de volgende organisaties:

- HBO-I: overleg van HBO-ICT-opleidingen in Nederland
- Loket MBO-ICT: samenwerkingsverband tussen de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven ECABO en Kenteq met betrekking tot MBO-ICT
- ICT~Office: branchevereniging van IT-, Telecom- en Officebedrijven in Nederland.

Daarnaast heeft ESF-EQUAL geparticipeerd: het onderzoek is deels uitgevoerd in het kader van het project ICT-STER, gezamenlijke actie voor meisjes en ICT (projectnummer 2004/EQH/0013).

Achtergrond

In het kader van mogelijke behoefte aan korte opleidingen in het HBO heeft staatssecretaris Rutte van OC & W een nieuw type opleiding goedgekeurd, namelijk de Associate Degree (AD). Een AD is een tweejarige afgeronde opleiding, die toegang geeft tot de rest van de reguliere HBO bacheloropleiding, en dus gepositioneerd moet worden tussen MBO niveau 4 en het HBO Bachelors niveau. Het betreft een programma van 120 ECTS. Elke AD-opleiding bevat een praktijkcomponent, zodat afgestudeerden met zo'n diploma in de branche aan het werk kunnen. Met een AD sluit Nederland aan bij internationaal bekende standaarden. De staatssecretaris heeft de eerste experimenten met AD-opleidingen inmiddels goedgekeurd.

De **doelstelling** van het onderzoek kan als volgt worden verwoord:

Het in kaart brengen van de arbeidsmarkt voor afgestudeerden met een Associate Degree ICT, zodanig dat gerichte positionering van deze opleiding mogelijk wordt.

Het onderzoek moet antwoord geven op de volgende kernvragen:

- Hoe kijkt het werkveld aan tegen het ontstaan van zo'n tussenniveau?
- Is er werkgelegenheid voor de AD-ICT'er?
- Zo ja, in welk soort functies ligt die werkgelegenheid?
- In welke (soort) bedrijven is die werkgelegenheid te vinden?
- Wat betekent dit voor de werkgelegenheid voor MBO-ICT'ers en HBO-Bachelors?

In het kader van ICT-STER heeft het HBO-I expliciet onderzoek laten doen naar het effect van de Associate Degree op de werkgelegenheid en werving van vrouwelijke ICT'ers. Ook is de respondenten gevraagd om informatie te geven over de positie van vrouwelijke ICT'ers in het werkveld. Een vijfde van de onderzoeksvragen was expliciet gendergerelateerd. Enkele voorbeelden van gendergerelateerde vragen:

- Zijn er in de ogen van de werkgevers speciale doelgroepen van vrouwen (zij-instromers bijvoorbeeld) bij uitstek geschikt voor de AD?

- Geeft een AD-ICT potentiële werkgevers een extra stimulans om vrouwen op dit niveau en voor deze functies aan te nemen?
- Zijn er specifieke functies op het niveau van een AD waarvoor juist vrouwen in aanmerking zouden komen?

Methode van onderzoek en steekproef

De gegevens zijn verzameld in een on-line enquête op basis van een vragenlijst met zowel open als gesloten vragen. 2000 personen die als werkgever contact hebben met een van de sponsors, hebben een aankondigingsbrief omtrent dit onderzoek ontvangen.

Vervolgens zijn deze personen door Ergo per e-mail uitgenodigd om de enquête via het web in te vullen. Na een week is aan respondenten die de enquête nog niet hadden ingevuld een herinnerings-email gestuurd.

In totaal zijn 439 personen aan de enquête begonnen, dat wil zeggen: ze hebben in ieder geval de eerste vraag beantwoord. 270 personen hebben de enquête in zijn geheel ingevuld. De gegevensverzameling vond plaats in de laatste twee weken van mei 2006. Aanvankelijk kwam de response slechts langzaam op gang – hetgeen samenhangt met de dagen rond Hemelvaart – maar na twee weken was er een response van 13,5% bereikt. Dit percentage is voor een websurvey redelijk tot goed te noemen.

Kenmerken van de steekproef

In de volgende tabellen¹ wordt een aantal kenmerken van de steekproef getoond. Het gaat om de personen die de vragenlijst in zijn geheel hebben ingevuld.

Tabel 1: Sector(en) waarin men (ondermeer) werkzaam is

	n = 270		
Algemene diensten - Overheid en onderwijs	31%	Financieën - Banken, verzekeringen	7%
Adviesdiensten	19%	Bouwnijverheid	5%
Industrie	16%	Algemene diensten - Maatschappelijke organisatie	4%
Zakelijk beheer	13%	Vervoer	3%
Groothandel	13%	Horeca	3%
Facilitaire diensten	11%	Algemene diensten - Nutsbedrijven	3%
Detailhandel	10%	Landbouw en visserij	2%
Algemene diensten - Gezondheid en welzijn	8%	Overig	22%

Tabel 2: Provincie waarin men (vooral) werkzaam is

	n = 270		
Zuid-Holland	20%	Utrecht	6%
Nood-Brabant	18%	Groningen	4%
Overijssel	10%	Friesland	3%
Gelderland	9%	Drenthe	3%
Noord-Holland	8%	Zeeland	2%
Limburg	8%	Flevoland	1%
		Niet van toepassing	8%

Tabel 3: Bedrijfs grootte

	n = 270		
1 tot 9 werknemers	17%	99 tot 500	29%
10 tot 49 werknemers	25%	meer dan 500	16%
50 tot 99 werknemers	14%		

¹ Door het afronden van de percentages is het mogelijk dat het totaal enigszins afwijkt van 100%, daar waar men 100% zou verwachten.

Wanneer we deze steekproefkenmerken vergelijken met de kerncijfers van bedrijven zoals de Kamer van Koophandel die publiceert², vallen de volgende zaken op:

- Voor wat betreft de meeste sectoren betreffen de afwijkingen niet meer dan enkele procentpunten. Een substantiële afwijking betreft de 31% werkzaam in “Algemene Diensten – Overheid en onderwijs”, deze sector komt in de gegevens van de KvK niet voor.
- De verdeling over de provincies komt vrij nauwkeurig overeen met de gegevens van de KvK, met één uitzondering: de Provincie Noord Holland is in de steekproef ondervertegenwoordigd ten opzichte van de landelijke verdeling (8% versus 19%).
- Wat betreft bedrijfsgrootte wijkt de steekproef sterk af ten opzichte van de landelijke verdeling. De bedrijven in de steekproef zijn over het algemeen veel groter dan gemiddeld in het land, hetgeen begrijpelijk is gezien het feit dat er personen aangeschreven zijn met specifieke taken op IT-gebied.

Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 komt de attitude ten opzichte van de voorgenomen opleiding aan de orde, ondermeer aan de hand van een aantal stellingen.

Hoofdstuk 3 gaat in op de relatie tussen opleidingsniveau en diverse functies binnen de ICT. Daarin komt ook aan bod voor welke functies de toekomstige AD-ICT'er geschikt geacht wordt.

In hoofdstuk 4 staat het gender-vraagstuk centraal: wat zou er moeten gebeuren om meer vrouwen binnen het ICT-veld aan de slag te krijgen en in hoeverre gaat er van de nieuwe opleiding een stimulerende werking uit?

Het rapport sluit af met een samenvattend en concluderend hoofdstuk.

² <http://www.kvk.nl/artikel/artikel.asp?artikelID=46702>

2 Attitude ten opzichte van de opleiding AD-ICT

Zoals gezegd, de respondenten hebben eerst een brief ontvangen waarin het onderzoek werd aangekondigd en waarin de nieuwe opleiding kort omschreven was. Vervolgens hebben zij een e-mail ontvangen met daarin de volgende tekst:

"Onlangs heeft u een brief ontvangen waarin ICT-Office, HBO-I en loket MBO-ICT een gezamenlijk onderzoek aankondigen naar de wenselijkheid van een nieuw type ICT-opleiding, de Associate Degree (AD).

Een AD is een tweejarige afgeronde opleiding, die toegang geeft tot de rest van de reguliere HBO bacheloropleiding, en dus gepositioneerd moet worden tussen MBO niveau 4 en het HBO bachelors niveau. Elke AD-opleiding bevat een praktijkcomponent, zodat afgestudeerden met zo'n diploma in de branche aan het werk kunnen.

Door middel van deze mail vragen wij uw bijdrage aan dit onderzoek, door een korte vragenlijst in te vullen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Ergo, een onafhankelijk onderzoeksbureau in Amsterdam.

U vindt de vragenlijst door op de onderstaande link te klikken."

In de on-line enquête is daarna de volgende vraag voorgelegd:

Wat vindt u van het voornemen om de opleiding 'AD-ICT' (een tweejarige opleiding op een niveau tussen MBO en HBO) te starten?

- *Lijkt mij een goed idee*
- *Lijkt mij geen goed idee*
- *Argumenten voor en tegen wegen even zwaar*
- *Weet niet / geen mening*

Tabel 4: Grondhouding ten opzichte van AD-ICT

	Totaal	bedrijfsgrootte				
		1-9	10-49	50-99	100-499	500+
Een goed idee	50%	66%	57%	43%	49%	68%
Geen goed idee	13%	9%	25%	8%	11%	10%
Argumenten voor en tegen even zwaar	7%	7%	3%	11%	7%	2%
Geen mening	29%	18%	15%	38%	33%	20%
N	439	44	65	37	75	41 ³

50% van de ondervraagde werkgevers vindt het voornemen om een AD-ICT opleiding te starten een goed idee. Als de groep respondenten zonder mening niet meegenomen wordt, dan blijkt 70% dit voornemen een goed idee te vinden.

³ Het totaal aantal respondenten dat een antwoord op de vraag naar de bedrijfsgrootte heeft gegeven, is beduidend lager dan het totaal respondenten. Deze vraag bevond zich aan het eind van de lijst en niet iedereen kon of wilde de vraag beantwoorden.

Het verband tussen de bedrijfsgrootte en de mening over de opleidingen is niet uitgesproken helder. Er zou, met enige voorzichtigheid, gesteld kunnen worden dat de animo voor de nieuwe opleiding het grootste is in organisaties met relatief weinig werknemers en in organisaties met relatief veel werknemers. Vooral de groep bedrijven met 10-49 werknemers valt op: in deze categorie bevinden zich meer personen die de opleiding geen goed idee vinden dan in de andere categorieën.

Aan alle respondenten is gevraagd toe te lichten waarom men het voornemen om de opleiding AD-ICT te starten wel of geen goed idee vindt. Het is van belang te onderstrepen dat het spontane opmerkingen zijn die in het onderstaande aan de orde komen.

AD-ICT opleiding is een goed idee

De markt heeft er behoefte aan

Werkgevers die de invoering van een AD-ICT opleiding een goed idee vinden, benadrukken dat deze opleiding een type student opleidt waar de markt behoefte aan heeft. Deze respondenten doelen er vooral op dat het niveau van AD-ICT'ers goed aansluit op de behoefte binnen organisaties. Want in de optiek van een flink aantal ondervraagden is er nu vaak een te groot verschil tussen het kennisniveau van een MBO'er en een HBO'er. Deze nieuwe opleiding zou deze leemte goed kunnen opvullen. Daarnaast wijzen de ondervraagden erop dat voor de markt afgestudeerden AD-ICT'ers ook financieel aantrekkelijk zijn. In de praktijk komt het nu vaak voor dat HBO'ers werkzaamheden verrichten waar zij eigenlijk te duur voor zijn. Toch maken organisaties vaak deze keus omdat zij vinden dat MBO'ers onvoldoende geschoold zijn voor deze werkzaamheden. Een 'tussenniveau' zou dus meer dan welkom zijn.

“Een MBO'er weet vaak te weinig van ICT of heeft niet de gevraagde kwaliteiten en een HBO'er is vaak te theoretisch opgeleid.”

“Omdat er veel behoefte is aan ICT op een niveau dat ligt tussen MBO en HBO. Vaak is een HBO'er te duur en een MBO'er onvoldoende toegerust.”

AD-ICT opleiding is aantrekkelijk voor MBO'ers

Voorstanders van de invoering van de AD-ICT opleiding denken te weten dat deze opleiding aantrekkelijk is voor afgestudeerde MBO'ers. Deze groep wijst erop dat voor veel MBO'ers het niveaoverschil tussen MBO en HBO net (iets) te groot is, waardoor te weinig leerlingen (kunnen) doorstromen naar het HBO. Ook denkt men dat afgestudeerden MBO'ers de relatieve korte duur (twee jaar) van de opleiding aantrekkelijker zullen vinden dan een vierjarige HBO opleiding.

“Wat ik ken als MBO - niveau 4 schiet vaak net even te kort in de praktijk. HBO zal wel eens te zwaar voor velen kunnen zijn dus een middenweg lijkt mij ideaal.”

“Om de brug tussen het meer praktijkgerichte deel van het MBO naar het meer theoriegerichte deel van het HBO te verkorten.”

“Omdat veel MBO'ers een vierjarige HBO studie niet meer zien zitten maar wel een tweejarige studie.”

AD-ICT opleiding is geen goed idee

Er is geen noodzaak om AD-ICT opleiding in te voeren

Werknemers die de invoering van een AD-ICT opleiding geen goed idee vinden, zien de noodzaak van de invoering van een nieuwe opleiding niet in. In de optiek van deze groep

voldoet het huidige stelsel en zou de invoering van een AD-ICT alleen maar leiden tot onduidelijkheid wat betreft de status van deze opleiding.

“Voor mij is niet duidelijk wat de noodzaak is voor een extra schakel tussen MBO en HBO. In mijn opinie is de stap van MBO niveau 4 naar HBO niet zo groot.”

“Weer een “tussenniveau” erbij. Net als vroeger het KMBO, korte en lange opleiding. Een grote ramp was deze opleiding. Hoe meer tussenniveaus, hoe meer onduidelijkheid (...)”

Aangegeven wordt dat als men van hogerhand niet tevreden is over het huidige stelsel dat er dan geïnvesteerd moeten worden in de bestaande opleidingen in plaats van het invoeren van nieuwe opleidingen. Er is overigens ook een kleine groep respondenten die vindt dat het huidige stelsel onvoldoende kwaliteit biedt.

“Beter onderwijs is beter voor de leerling dan meer tussenniveaus. Stop daar de energie in.”

“De ICT opleidingen die momenteel worden aangeboden zijn niet of niet voldoende uitgekristalliseerd. Zowel het gemiddelde niveau van MBO studenten als van HBO studenten is te laag.”

Geen behoefte in de markt

De groep respondenten die geen voorstander is van de invoering van de AD-ICT opleiding laat weten dat de markt geen behoefte heeft aan afgestudeerde AD-ICT'ers.

“Zie er weinig toegevoegde waarde in. Vaak is HBO al een minimale eis. Nog een stap tussen MBO en HBO biedt weinig extra's.”

“Als het mij om de kosten gaat heb ik liever een MBO'er die ik zelf verder opleid. Is het kostenaspect geen issue dan stel ik wel een HBO'er aan.”

Argumenten voor en tegen wegen even zwaar

Voor 7% van de werkgevers zijn er evenveel nadelen als voordelen verbonden aan de invoering van een AD-ICT opleiding. Dat blijkt ook uit de toelichtingen die deze groep heeft gegeven, vaak somt men zowel argumenten voor als tegen op.

“Voordeel: meer kansen om door te stromen naar een hogere opleiding. Nadeel: opleiding gaat in totaal erg lang duren.”

Stellingen

De volgende stellingen zijn aan de ondervraagden voorgelegd:

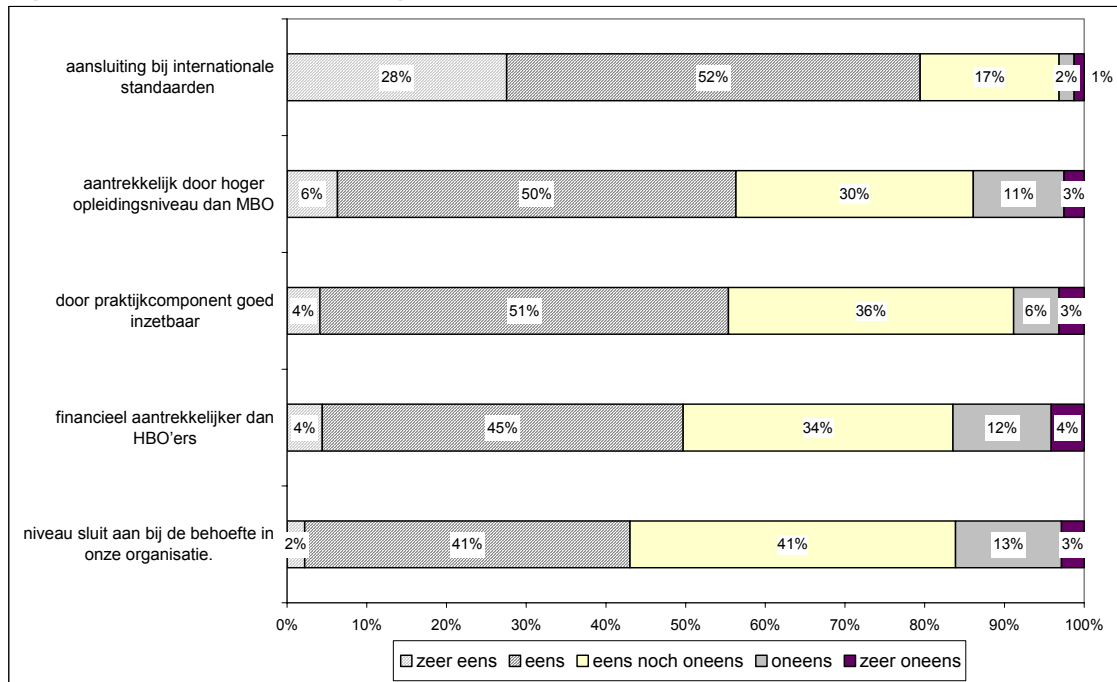
- *Het niveau van de AD-ICT sluit goed aan bij de behoefte in onze organisatie.*
- *AD-ICT'ers zijn voor onze organisatie financieel aantrekkelijker dan HBO'ers en WO'ers*
- *AD-ICT'ers zijn voor onze organisatie aantrekkelijk omdat ze een hoger opleidingsniveau hebben dan MBO.*
- *De praktijkcomponent in de opleiding maakt dat AD-ICT'ers goed inzetbaar zijn in onze organisatie.*
- *Het is belangrijk dat Nederland aansluit bij de internationale standaarden op het gebied van onderwijs.*

Bij elke stelling kon men kiezen uit de antwoordmogelijkheden: “zeer mee eens”, “eens”, “eens noch oneens”, “mee oneens”, “zeer mee oneens”. In de eerste vier stellingen ging

het erom de geschiktheid van AD-ICT'ers te beoordelen vanuit het perspectief van de eigen organisatie. Alleen bij de laatste stelling wordt gevraagd naar een algemeen oordeel.

De grafiek toont de resultaten voor alle respondenten, dus ook voor de personen die geen mening hadden bij de vraag of het starten van de opleiding een goed idee is. De grafiek is gesorteerd op basis van de categorie "zeer mee eens", links in de grafiek.

Figuur 1: Oordeel over stellingen (n = 316)

Dat Nederland bij internationale standaarden op het gebied van onderwijs zou moeten aansluiten, staat voor de meerderheid buiten kijf. Met de overige stellingen, die telkens gaan over de aantrekkelijkheid van AD-ICT'ers voor de organisatie waarin de respondent werkt, is ruwweg de helft van de respondenten het (zeer) eens.

Wanneer we de groep voorstanders van de AD-ICT vergelijken met de overige respondenten (tegenstanders en personen die nog geen mening hebben) treden enkele belangrijke zaken aan het licht. De voorstanders verschillen vooral van mening met de overigen op het punt van de behoefte binnen de eigen organisatie aan het niveau van de AD. Onder de voorstanders is 68% het (zeer) eens met de stelling dat het niveau van de AD-ICT goed aansluit bij de behoefte in de eigen organisatie, terwijl dit onder de overigen 13% is. Ook op de stelling dat AD-ICT-ers aantrekkelijk zijn omdat ze een hoger opleidingsniveau dan MBO hebben, verschillen de twee groepen aanzienlijk. Onder de voorstanders van de nieuwe opleiding is 80% het eens met de stelling en onder de overigen is dit 29%.

Bij de andere stellingen zijn de verschillen aanmerkelijk kleiner. Met andere woorden, zaken zoals het financiële aspect en de inzetbaarheid door de praktijkcomponent, zijn bij de respondenten die de invoering van een AD-ICT opleiding een goed idee vinden, in mindere mate een drijfveer dan (de behoefte aan) het opleidingsniveau van de AD-ICT-er.

Ergo:

50% van de ondervraagden vindt het starten van de AD-ICT een goed idee. Hoe moet dat getal geëvalueerd worden? Is, bij wijze van spreken, het glas half vol of juist half leeg?

Zowel uit de kwantitatieve benadering als uit de kwalitatieve benadering van de vraag naar de zinvolheid van de AD-ICT-opleiding, komt naar voren dat de beoogde opleiding goed inspeelt op de behoefte in de eigen organisatie aan medewerkers die (iets) hoger opgeleid zijn dan op MBO-niveau. Daar kan bijgevoegd worden dat het aantal uitgesproken tegenstanders van de nieuwe opleiding klein is (13%). Is men tegen de nieuwe opleiding, dan wordt nogal eens verwezen naar het gebrek aan duidelijkheid in het scala aan opleidingen.

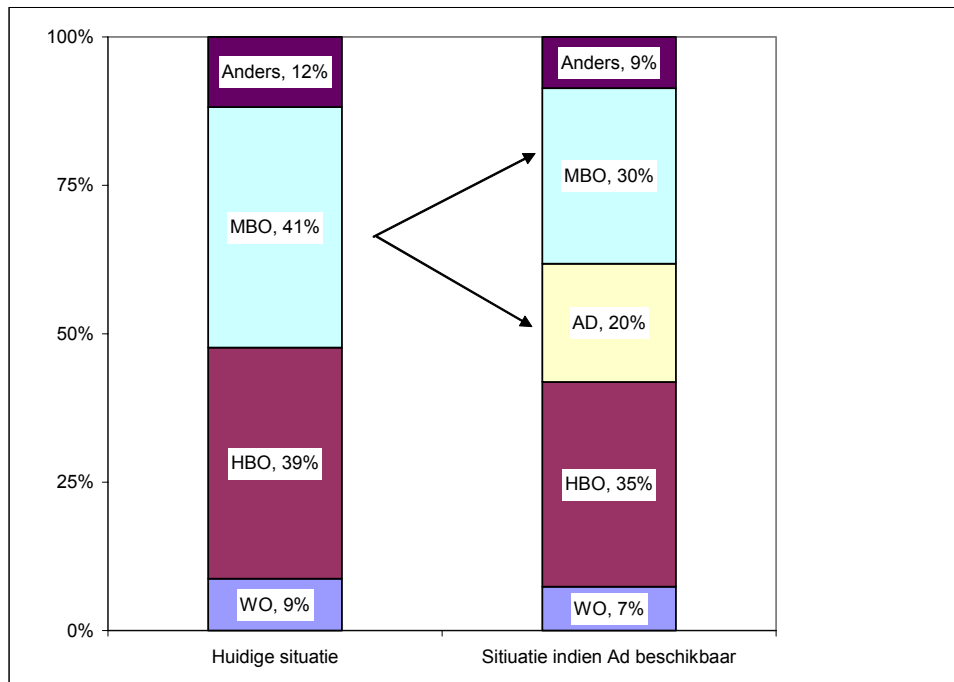
Dat het aantal voorstanders van de opleiding niet hoger dan 50% is, heeft voor een deel te maken met het feit dat de opleiding inhoudelijk nog niet is ingevuld. Een aanzienlijk deel van de respondenten heeft daarom ook (nog) geen mening. Onder degenen die wel een mening hebben is het aantal voorstanders van de opleiding 70%.

Het geheel overziend mag de slotconclusie luiden dat er voldoende draagvlak voor de nieuwe opleiding is, mits men er in slaagt de opleiding helder te positioneren wat betreft inhoud en niveau.

3 Opleidingsniveaus

Men is gevraagd een inschatting te geven van de verdeling van opleidingsniveaus (in percentages) in de huidige situatie en in een toekomstige situatie waarin er AD-ICT'ers beschikbaar zijn. De volgende grafiek laat de huidige en de toekomstige verdeling zien.

Figuur 2: opleidingsniveaus, nu en bij beschikbaarheid van AD-ICT'er

Het is duidelijk dat men de grootste verandering verwacht voor wat betreft personeel met een MBO-opleiding. In de huidige situatie heeft, naar schatting, 41% een opleiding op dat niveau en in de nieuwe situatie 30%. Voor de overige opleidingsniveaus zijn de verschillen veel kleiner. Het aandeel medewerkers met een HBO-opleiding zou, volgens deze schattingen dalen van 39% naar 35%. Dat zou betekenen dat AD-ICT'ers circa 10% van de "HBO-plekken" zouden gaan bezetten. Op het totaal zouden personen met een AD 20% van de werkplekken kunnen bezetten.

ICT functies, verdeling naar niveau

Er lijkt dus empooi te zijn voor mensen met een AD, en dat roept meteen de vraag op: in welke functies zou dat dan kunnen zijn? Om dit in beeld te brengen is zowel gevraagd naar de verdeling van opleidingsniveaus per functie in de huidige situatie, als naar mogelijke functies die de AD'er in de toekomst zou kunnen uitoefenen.

De volgende tabel toont van een aantal functies het opleidingsniveau van de medewerkers die deze functies uitoefenen. Als de functie niet voorkomt in een organisatie is dit aangegeven in de derde kolom. (Per rij tellen de getallen op tot boven de 100% omdat één functie op meer niveaus voor kan komen.)

Tabel 5: ICT functies en opleidingsniveaus (n = 292)

ICT Functie	MBO	HBO	WO	Functie komt niet voor
Helpdeskmedewerker	64%	16%	2%	28%
Systeembeheerder	52%	49%	4%	11%
Database administrator	21%	25%	4%	55%
Test engineer	19%	13%	3%	70%
Webdeveloper	18%	21%	4%	62%
Multimediaspecialist	15%	14%	2%	73%
Trainer / docent	10%	27%	8%	62%
Technisch ontwerper	10%	21%	7%	68%
Projectleider	9%	39%	16%	45%
Consultant	7%	30%	13%	64%
Functioneel ontwerper	5%	23%	11%	67%
Informatieanalist	5%	25%	11%	64%

Als de personen met een AD-ICT beschikbaar zijn, voor welke functies zouden zij dan in aanmerking komen in uw organisatie?

Tabel 6: ICT functies voor de AD-ICT'er (n = 286)

Systeembeheerder	62%		Trainer / docent	10%
Helpdeskmedewerker	35%		Technisch ontwerper	10%
Webdeveloper	18%		Informatieanalist	10%
Database administrator	16%		Consultant	9%
Multimediaspecialist	14%		Functioneel ontwerper	8%
Test engineer	12%		Geen van deze	16%
Projectleider	11%			

62% ziet een AD-ICT'er aan de slag gaan als systeembeheerder. Deze functie wordt nu zowel door MBO'ers (52%) als HBO'ers (49%) vervuld. Blijkbaar is er voor zover het deze functie betreft interesse voor het tussenniveau tussen MBO en HBO. Hetzelfde geldt (weliswaar in mindere mate) voor functies als Webdeveloper (18%) en Databaseadministrator (16%).

35% vindt een functie op een Helpdesk geschikt voor AD-ICT'ers. Deze functie wordt nu vooral door MBO'ers uitgeoefend. 1

16% vindt dat een afgestudeerde met een AD-ICT voor geen van bovenstaande functies in aanmerking komt.

Stageplaatsen voor AD-ICT studenten

Is uw organisatie bereid om in de toekomst studenten AD-ICT stageplekken aan te bieden?

Tabel 7: Stageplaatsen voor AD-ICT'ers

	N = 284
zeker	18%
waarschijnlijk	46%
niet	7%
Weet niet	29%

In tweederde van de organisaties is men (waarschijnlijk) bereid om een stageplaats aan te bieden.

Er is een vergelijking gemaakt tussen organisaties die nu stageplaatsen bieden op MBO-, HBO- dan wel WO-niveau. In de bereidheid tot het bieden van stageplaatsen aan AD-ICT'ers zijn daarbij geen verschillen te constateren.⁴

Ontwikkelingen in de toekomst

Zijn er bepaalde ontwikkelingen in uw sector te verwachten die van invloed kunnen zijn op de behoefte van uw organisatie aan ICT'ers met een Associate Degree?

Hoewel een groot deel van de respondenten geen pasklaar antwoord heeft op deze vraag, spreekt er uit de opmerkingen één duidelijk overkoepelend thema: de toenemende complexiteit van het werk in de ICT-sector die de noodzaak tot een hogere opleidingsgraad van de onderste instroom met zich meebrengt.

Daaraan gerelateerde opmerkingen zijn onder te brengen in de volgende categorieën:

- ICT werkzaamheden op MBO niveau verdwijnen naar lage-lonen-gebieden; er komt echter in Nederland wel meer werk op HBO/WO niveau.
- Systeembeheer/helpdesk op afstand (remote): hier liggen met name de kansen voor AD-ICT'er.
- Meer automatisering van routinematig werk.
- Meer Multimedia in beroepsveld.
- Naar elkaar toe groeien van Telecom en IT.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van geplaatste opmerkingen:

“Wij hebben een vestiging in Bangladesh waar we in toenemende mate werk aan uit besteden c.q. werk mee binnen halen. Verwachting is dat we daardoor in Nederland met name HBO/WO nodig zullen blijven hebben. MBO-werk is doorgaans goed invulbaar vanuit onze vestiging in Bangladesh. Mogelijk biedt het AD-niveau een alternatief voor support, testen en onderhoud.”

⁴ Het zou interessant geweest zijn om na te gaan of organisaties die wel aan HBO'ers (en niet aan MBO'ers) stageplaatsen aanbieden, zich bereid tonen om AD'ers een plaats te bieden. Het blijkt echter dat het in de praktijk bijna niet voorkomt dat men alleen HBO'ers een plaats biedt.

“Net als in elke sector verloopt het routinematige werk steeds verder geautomatiseerd en voor zowel dit automatiseren als het werk dat overblijft, stijgt het gewenste werk- en denkniveau steeds verder.”

“Een belangrijke ontwikkeling op dit moment is het naar elkaar toe groeien van Telecom en IT. Hierdoor wordt het steeds lastiger 'ouderwetse telecommers' aan de slag te krijgen/houden. Voorbeelden hiervan zijn VOIP en bijvoorbeeld Servers i.p.v. telefooncentrales.”

Ergo:

De hoofdvraag in dit hoofdstuk was de vraag naar de inzetbaarheid van de AD-ICT'er. 16% van de ondervraagden kon uit een lijst van ICT-functies niet één functie aanwijzen waarvoor kandidaten met een AD-ICT geschikt zouden zijn.

De meerderheid van de respondenten ziet AD-ICT'ers aan de slag gaan in het systeembeheer, werkzaamheden die nu vooral door MBO'ers en HBO'ers worden uitgevoerd. Daaruit zou geconcludeerd kunnen worden dat men het tussenniveau een goede keus vindt.

Ook in het werk op een helpdesk ziet een substantieel deel van de respondenten mogelijkheden. Deze functies worden nu voor een belangrijk deel door MBO'ers uitgeoefend.

Dit past in de al eerder aangestipte ontwikkeling dat het werk in het ICT-gebied steeds hogere kwalificaties vereist. Dat tweederde van de respondenten zeker of waarschijnlijk stageplaatsen zal aanbieden aan studenten in de AD-ICT opleiding kan gezien worden als een uiting van de positieve grondhouding ten opzichte van de nieuwe opleiding.

4 Gender

In dit onderzoek is een aantal vragen opgenomen rondom het algemene thema “vrouwen en ICT” en in aansluiting daarop is de vraag aan de orde gesteld in hoeverre de AD een stimulans voor vrouwen kan zijn om in de ICT-sector aan de slag te gaan.

Uit eerder uitgevoerd onderzoek (VHTO 2003) blijkt dat het aandeel vrouwen in de ICT de laatste jaren vrij constant rond de 11% blijft. Dit percentage betreft het aandeel vrouwen als percentage van het aantal werknemers in de ICT. In dit onderzoek is de vraag gesteld of er vrouwen in de ICT werkzaam zijn in de organisatie van de respondent. Het blijkt dat in 36% van de organisaties waarin de respondenten werkzaam zijn, vrouwen ICT-functies vervullen.

Vervolgens is gevraagd naar het percentage van de functies dat door vrouwen bezet wordt. In onderstaande tabel worden de resultaten getoond als percentage van het totaal.

Tabel 8: % vrouwen in dienst

	n = 279	
Vrouwen in dienst	36%	
In minder dan 10% van de ICT-banen		15%
In 10 – 25% van de ICT banen		15%
In meer dan 25% van de ICT banen		6%
Geen vrouwen in dienst	64%	
Totaal	100%	

De volgende functies worden door vrouwen vervuld in de organisaties waarin de respondenten werkzaam zijn:

Tabel 9: % Functies waarin vrouwen werkzaam zijn

	n = 101		
Helpdeskmedewerker	41%	Consultant	13%
Systeembeheerder	27%	Informatieanalist	12%
Projectleider	21%	Functioneel ontwerper	7%
Trainers/docenten	19%	Multimediaspecialist	5%
Webdeveloper	15%	Technisch ontwerper	5%
Database administrator	15%	Test engineer	3%
		Anders	23%

Er komen relatief veel vrouwen voor in functies met een sterke contact-component. Zij komen veel minder voor in de functies met een zwaar accent op de techniek (zoals bijvoorbeeld technisch ontwerper of test engineer). Bij de categorie “Anders” worden relatief veel leidinggevende functies genoemd.

In de organisaties waarin geen vrouwen in dienst zijn, is de meest genoemde reden (65%) dat er geen aanbod is van vrouwen om uit te selecteren. Dat er geen parttime mogelijkhe-

den zijn wordt maar in 2% van de organisaties waarin geen vrouwen werken, als reden aangemerkt.

Aan alle respondenten is gevraagd welke redenen men zelf ziet voor het feit dat er in het algemeen minder vrouwen in ICT functies werkzaam zijn.

De antwoorden die men spontaan geeft, zijn in vier, onderling samenhangende hoofdgroepen in te delen:

- Techniek en exacte vakken zijn over de hele linie minder in trek bij vrouwen (29%)
- ICT heeft een bepaald imago (“nerds”, “mannenbolwerk”) dat vrouwen tegenstaat (24%)
- Opleidingsinstanties zetten zich onvoldoende in om vrouwen aan te trekken (14%)
- Het is niet zo dat vrouwen afgewezen worden bij sollicitaties; er solliciteren geen of zeer weinig vrouwen (14%)⁵.

Enkele citaten ter illustratie:

“Geen affiniteit met automatisering, eigenlijk vreemd omdat 80% van ons werk bestaat uit relaties met klanten.”

“Te nerdy beroep. Wij hebben geen problemen met vrouwen voor ICT-functie. Alleen solliciteren ze niet bij ons.”

“Vooroordeel dat het een mannenwereld zou zijn, gebrek aan interesse voor het vak, vooroordeel werkgevers”

“Omdat mannen (EN KLANTEN!!!) blijkbaar niet accepteren dat vrouwen dit ook uitstekend kunnen.”

Aan alle respondenten, of er nu vrouwen in dienst zijn of niet, is de vraag voorgelegd: *Wat zou er moeten gebeuren om meer vrouwen voor een carrière in de ICT te laten kiezen?*

Tabel 10: Op welke wijze meer vrouwen in de ICT-sector?

<i>Gesloten vraag, meerdere antwoorden mogelijk</i>	n = 275
ICT imago voor vrouwen aantrekkelijker maken	69%
ICT gerelateerde vakken op middelbare school aantrekkelijker maken voor meisjes	55%
Parttime mogelijkheden uitbreiden	41%
Anders	10%

Alle drie opties worden door een substantieel deel van de respondenten gezien als een mogelijk middel om meer vrouwen in de ICT-sector aan de slag te krijgen. Het imago-probleem, dat hierboven ook al spontaan naar voren kwam, wordt in de vraagstelling waarin de opties voorgelegd worden, circa drie keer zo vaak genoemd als in de open vraagstelling.

Op de vraag: *“Denkt u dat de opleiding AD-ICT aantrekkelijker voor vrouwen is dan de reguliere HBO-ICT opleidingen?”* antwoordt 30% “ja” en 70% “nee”.

De personen die “ja” zeggen geven de volgende toelichtingen:

⁵ Overige, niet duidelijk onder te brengen redenen, worden door 18% genoemd

- Een kortere opleiding zal (herintredende) vrouwen aanspreken.
- AD zal een ander imago (moeten) krijgen dan HBO-ICT.
- De opleiding zal breder (moeten) zijn en minder technisch/specialistisch
- Een kortere opleiding past bij lagere functies en die passen goed bij part-time werk.

Bij de personen die “nee” zeggen, zijn de belangrijkste categorieën:

- Het blijft een technisch vak en daarin zijn vrouwen minder geïnteresseerd
- Het niveau is te laag; als vrouwen voor ICT kiezen, dan willen ze een hoger niveau opleiding
- Het imago van ICT zal door deze opleiding niet veranderen
- Keuze voor het vak is niet gerelateerd aan duur of niveau

Enkele citaten ter illustratie:

AD-ICT zal aantrekkelijk(er) zijn voor vrouwen:

“Met name doordat vrouwen meer waarde hechten aan andere zaken naast werk en opleiding, zou de kortere opleidingsduur met daarbij toch een duidelijk hoger niveau dan MBO, best wel eens de doorslag kunnen geven.”

“Lager niveau dan HBO geeft vaak banen die makkelijker parttime uit te voeren zijn.”

“Deze opleiding zal vast aantrekkelijker zijn voor vrouwen; tenminste indien het nerd-gehalte aanzienlijk minder is dan bij bijvoorbeeld bedrijfsinformatica”

“ICT op HBO niveau is al een mannenwereld. Wellicht met de nieuwe opleiding een makkelijker keuze voor meisjes om hun AD te halen.”

“Ze zullen een minder technische insteek moeten kiezen, meer een platform bieden om op conceptueel niveau in te stappen. Met een doorgroei richting consultancy en functioneel ontwerper of beheerder. Dit lijkt me een grotere groep vrouwen aan te spreken.”

AD-ICT zal niet aantrekkelijk(er) zijn voor vrouwen:

“Er zijn nu heel weinig vrouwen met een ICT-MBO opleiding. De toestroom uit deze groep zal daarom ook gering zijn en daar verandert een AD-ICT niets aan.”

“Vrouwen die de richting ICT kiezen doen dit zeer doelbewust. Zij streven ook vaak naar een duidelijk zichtbare, hogere functie.”

“Een ietwat lager niveau zal minder aantrekkelijk zijn voor vrouwen. Lagere niveaus impliceren meer binding met de techniek, terwijl hogere niveaus meer op interactie, inlevingsvermogen en communicatie gericht zijn: bij uitstek gebieden waar ook vrouwen zich plezierig bij voelen.”

“Naar mijn idee willen vrouwen goed werk leveren en dat kan alleen maar met een hoger niveau opleiding of met een MBO opleiding plus minstens 2 jaar praktijkervaring.”

Ergo:

Twee samenhangende zaken vormen de rode draad in bovenstaande resultaten: meisjes en vrouwen kiezen minder vaak voor technische vakken in het algemeen en ICT heeft een imago dat niet bij vrouwen past. Gegevens van andere landen tonen aan dat het percentage vrouwen dat voor techniek kiest veel hoger kan zijn dan in Nederland. In de landen die samen de EU15 vormen, is 30% van de afgestudeerden in “science, engineering and construction” vrouw⁶; Nederland is met 17% hekkensluiter. Wil men meer vrouwen in Nederland betrekken bij ICT dan is het dus zaak om stelselmatig aan imago-beïnvloeding te (blijven) doen.

De opleiding AD-ICT kan een bescheiden bijdrage leveren in deze kwestie, ondermeer omdat een kortere opleiding aantrekkelijk zal zijn voor herintredende vrouwen. Het is wel zaak om de opleiding een relatief breed karakter te geven en er voor te waken dat de opleiding niet een eenzijdig accent op puur technische kwesties krijgt.

⁶ Bron: August Götzfried: “Women, science and technology: measuring recent progress towards gender equality” in: Statistics in focus, Eurostat, 6/2004.

Samenvatting en conclusies

Ergo, bureau voor markt- en beleidsonderzoek, heeft in opdracht van drie instanties op het terrein van ICT-onderwijs (HBO-I, Loket MBO-ICT, ICT~Office) een kwantitatief onderzoek uitgevoerd onder werkgevers naar de wenselijkheid van een nieuwe ICT-opleiding. Deze nieuwe opleiding (Associate Degree ICT) wordt gepositioneerd tussen MBO4 en HBO bachelors niveau. In het onderzoek is tevens aandacht besteed aan het onderwerp 'vrouwen en ICT'.

Het onderzoek is uitgevoerd in de vorm van een on-line enquête. Aan 2000 personen, vertegenwoordigers van werkgevers, is een brief gestuurd waarin het doel van het onderzoek uiteen is gezet. Vervolgens werd men per e-mail uitgenodigd om de enquête in te vullen. 270 personen hebben de enquête in zijn geheel ingevuld. Het responsepercentage is derhalve 13,5%. De gegevensverzameling heeft plaatsgevonden in de laatste twee weken van mei 2006.

De belangrijkste resultaten van het onderzoek zijn:

- 50% van de ondervraagden vindt het starten van de AD-ICT een goed idee; 13% vindt het geen goed idee. Een substantieel deel van de respondenten heeft (nog) geen mening, hetgeen begrijpelijk is omdat een aantal zaken nog niet specifiek is ingevuld. Van degenen die wel een mening hebben, vindt 70% de opleiding een goed idee.
- De belangrijkste reden om de opleiding een goed idee te vinden is gelegen in de behoefte aan werknemers met een hoger opleidingsniveau dan MBO4. De complexiteit van het werk in de ICT sector neemt immers continu toe en veel van het lager gekwalificeerde werk verdwijnt naar lage-lonen-landen.
- Qua werkgelegenheid wordt verwacht dat personen met een AD-ICT vooral functies zullen bekleden die nu door MBO'ers worden vervuld. Uitgedrukt in percentages: als de AD-ICT'ers beschikbaar zijn, zal naar schatting het aandeel MBO'ers dalen van 41% naar 30%. Van alle ICT-functies zou 20% door AD-ICT'ers bezet kunnen worden.
- Men verwacht dat het vooral functies in het systeembeheer en in de ondersteuning (helpdesks) zullen zijn, waarvoor de AD-ICT'ers in aanmerking zullen komen. 16% van de respondenten ziet geen mogelijke ICT-functies voor de AD-ICT'ers.
- In tweederde van de organisaties is men (waarschijnlijk) bereid stageplaatsen aan AD-ICT'ers aan te bieden.
- De redenen die men geeft voor het feit dat er relatief weinig vrouwen in de ICT-sector werkzaam zijn, zijn in vier, onderling samenhangende, hoofdgroepen in te delen:
 - Techniek en exacte vakken zijn over de hele linie minder in trek bij vrouwen (29%)
 - ICT heeft een bepaald imago dat vrouwen tegenstaat (24%)
 - Opleidingen doen onvoldoende om vrouwen aan te trekken (14%)
 - Het is niet zo dat vrouwen afgewezen worden bij sollicitaties; er solliciteren simpelweg geen of zeer weinig vrouwen (14%)
- Volgens 30% zal de AD-ICT-opleiding ertoe bijdragen dat er meer vrouwen in de ICT-sector werkzaam zullen zijn, ondermeer omdat een kortere opleiding aantrekkelijk zal zijn voor (herintredende) vrouwen. Volgens 70% zal de AD-ICT niets aan de man/vrouw verdeling veranderen. Daarvoor is op zijn minst een ombuiging van het imago van de ICT en de ICT'ers nodig.

Conclusies

Het geheel overziend kan geconcludeerd worden dat er een aanzienlijk draagvlak is onder werkgevers voor de nieuwe opleiding. Deze conclusie is gebaseerd op een aantal zaken:

- het hoge percentage (70%) onder diegenen die momenteel een mening hebben over de nieuwe opleiding;
- het lage percentage (16%) dat in een lijst van functies geen enkele functie voor een AD-ICT'er geschikt vindt;
- het gegeven dat de meerderheid bereid is stageplaatsen aan de AD-ICT'er aan te bieden.
- het feit dat men in het systeembeheer, werk dat nu door zowel HBO'ers als MBO'ers wordt uitgeoefend, goede mogelijkheden voor emplooi voor de AD-ICT'er ziet.

Het niveau tussen MBO en HBO wordt door de werkgevers dus zinnig geacht. Bovendien signaleren zij dat dit tussenniveau met een bijbehorende kortere opleidingsduur aantrekkelijk zal zijn voor studenten met een MBO4 diploma.

Het is wel zaak de opleiding helderder dan nu het geval is, te positioneren, zowel met het oog op de instroom als met het oog op de werkgevers.

De nieuwe opleiding kan in beperkte mate een bijdrage leveren aan het vergroten van het aandeel vrouwen in de ICT. Het feit dat het een relatief korte opleiding is, is daarbij een belangrijk gegeven, vooral voor herintredende vrouwen. De opleiding zou om vrouwen aan te trekken een relatief breed karakter moeten krijgen en er zou voor gewaakt moeten worden dat de opleiding een eenzijdig accent op technische kwesties krijgt.